

Reala kreditkostnader för kontokort

Kreditkostnaden för köp på kontokort är normalt negativ i reala termer, trots höga nominella räntekostnader. Den blir lägre ju högre inflationstakten och marginalskatten är, visar Olof Arwidi. □

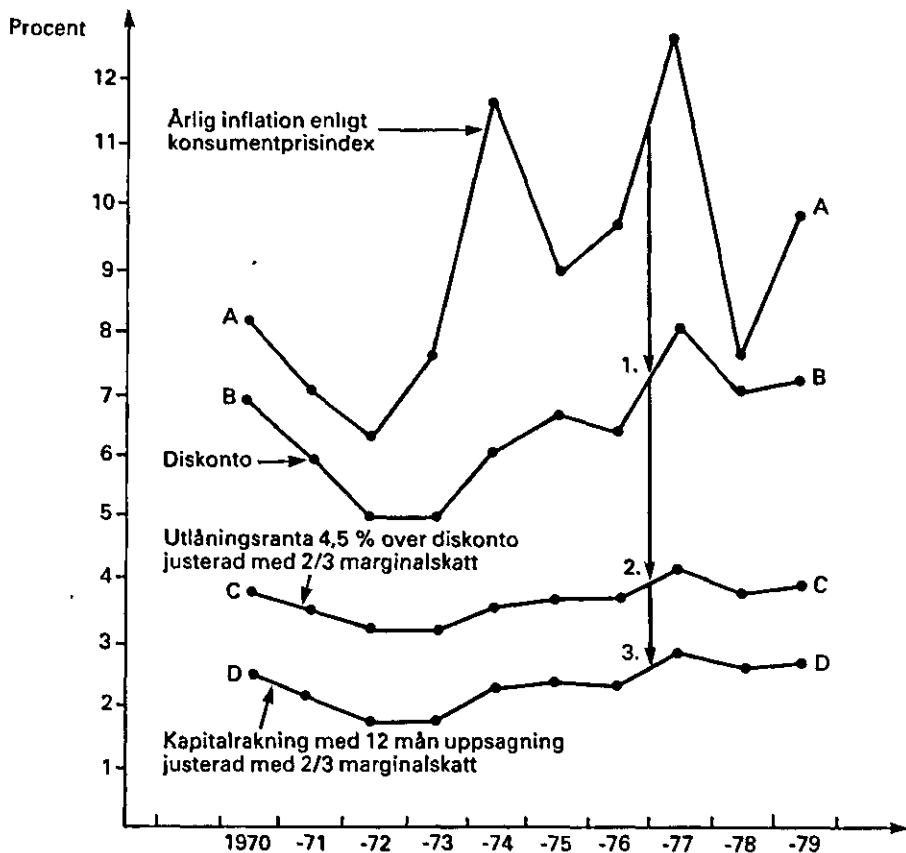
De senaste åren har präglats av en bristande balans mellan konsumenters efterfrågan på krediter och det direkta utbudet från bankerna. I en sådan situation är det inget anmärkningsvärt att andra former av kreditgivning ökar i omfattning. En kreditform som vuxit mycket snabbt är kontokrediter. Detta avspeglas bl a i antalet olika kontokort. År 1978 var de drygt 60 stycken. Detta antal var i december 1979 i det närmaste fördubblat. Den utestående sammanlagda kreditsumman har ökat i accelererad takt från

132 mkr 1970, 464 mkr 1975 till ca 2610 mkr 1979. För konsumenterna medför kontokort relativt bankkrediter höga nominella kostnader. Sett ur kostnadssynvinkel kan kontokort betraktas som ett *extremfall*, som kan utnyttjas för kredit på "marginalen", efter utnyttjande av gängse bankkrediter. I denna artikel behandlas främst kontokortets kostnader för konsumenterna. Framförallt behandlas hur de *reala* kostnaderna påverkas av skatt och inflation. Däremot behandlas *inte* om kontokort bör utnyttjas av en enskild konsument eller ej.

Diagram 1 visar kredittagarens/bankspararens reala kostnads-/intäktsutveckling under 1970-talet utifrån en forutsättning om 2/3 marginalskatt.

Avståndet mellan kurvorna A och B anger skillnaden mellan årlig inflation enligt konsumentprisindex och diskonto. Den genomsnittliga skillnaden under 70-talet är ca 2,5 procent, och sedan 1974

Diagram 1. Förändring av konsumentprisindex, diskonto samt real lånelspar-ränta 1970-79.

har skillnaden i genomsnitt uppgått till drygt 3 procent¹.

Avståndet mellan kurvan A och C ger det årliga reala inflationsjusterade nettot vid bankupplåning med 4,5 procentenheter över diskonto relativt förändringar av konsumentprisindex. Med förutsättningen 2/3 marginalsatt ger detta en genomsnittlig differens på ca 5,25 procent. En nominell kostnadsränta på i genomsnitt 10,9 procent före skatt och inflation har således resulterat i en positiv realränta (negativ real kostnadsränta) på ca 5 procent. Under perioden från 1974 uppgår differensen till ca 6 procent i årligt genomsnitt.

Avståndet från kurvan A till D ger den årliga reala inflationsjusterade förlusten

på beskattade räntor vid utnyttjande av kapitalräkning med 12 månaders uppsägning. Mer förutsättningen 2/3 marginalsatt ger detta en genomsnittlig differens på ca 6,60 procent under 70-talet och på

¹ Den reala rantan framraknas i allmänhet genom subtraktion (vid inflation) av penningvärdeförändringen från den nominella rantan som här. En mer korrekt beräkning av realrantan är att ställa den uppkomna differensen mellan nominell ränta och penningvärdeförändring i relation till ett för penningvärdeförändringen justerat kapital enligt följande ekvation, där r_r = real ränta, r_n = nominell ränta och k = penningvärdeförändring.

$$r_r = \frac{r_n - k}{1 + k}$$

Vid de räntenivåer och inflationstakter som rått under 1970-talet blir dock skillnaden mot den schematiska metoden relativt liten.

över 7,5 procent sedan 1974. En nominell intäktsränta på i genomsnitt 6,9 procent före skatt och inflation har således resulterat i en negativ realränta på ungefär samma procenttal.

Med här givna förutsättningar (2/3 marginalskatt, låneränta 4,5 procent över diskonto respektive kapitalräkning med 12 månaders uppsägning) har alltså den räntebesktattade delen av *sparandet* beräknats ge en *negativ* realränta över 6 procent, medan *upplåningsräntorna* beräknats ge en *positiv* realränta utifrån konsumentprisindex på ca 5 procent. Detta pekar på att kontokortens framväxt bör ses utifrån det senaste decenniets starka inflationstakt som parat med starkt progressiva marginalskatter drastiskt förändrat förutsättningarna för sparande och låntagande.

Nominella och reala kostnader för ett kontokort

Ett kontokort kan ha den dubbla funktionen att tjäna som betalningsmedel och kreditmedel. För att belysa kreditkortets kostnadskonsekvenser, till att börja med utan hänsyn till inflation och skatter, har här valts ett konkret kontokort – NK-kortet. För detta kort gäller:

1. En avgiftsbelagd månatlig faktureringsmeddel med 6:– per betalningstillfälle.
2. En månatlig kreditkostnad på 1,84% (1980-06-30). Detta motsvarar en årlig ränta på 24,46 procent.
3. En räntefri kredit som motsvarar 1/2 månads konsumtion, förutom initialmånaden, då en extra månad räntefri kredit tillkommer.

Vi antar för enkelhets skull konstant kreditnivå, dvs periodens konsumtion motsvaras av amorteringen på ingående skuld.

Två variabler är av speciell betydelse för kreditkostnaden: kreditnivån och månatlig konsumtion eller konsumtionsnivå. I nedanstående beräkningar baseras förutsättningarna på genomsnittliga belopp. Med *kreditnivå* avses således konsumentens genomsnittliga räntebärande kredit efter amortering enligt föregående månads saldo. Med *konsumtionsnivå* avses det genomsnittliga belopp som konsumenten använder för inköp per månad genom utnyttjande av kontokortet. Kostnaden för fyra kreditnivåer i kombination med tre konsumtionsnivåer beräknas. Av de tre konsumtionsnivåerna uttryckts två i procent av kreditnivån och den tredje som ett absolut belopp. De nominella kostnaderna per år (inklusive ränta på avgifter) för de olika kombinationerna kredit/konsumtion framgår av *tabell 1*.

Av ovanstående matris framgår att kreditnivåerna 10 000–1 250 i kombination med konsumtionsnivåer i intervallet 10–20 procent ger årliga procentuella kreditkostnader på mellan 23–29 procent. Dessa kostnader ligger alltså ca 8–15 procent över "normala" utlåningsräntor.

Vid antagandet om 70 procent marginalskatt uppgår den nominella kostnaden per år efter skatt till i *tabell 2* angivna värden.

Tabell 1. Nominella kostnader.

Kreditnivå	Konsumtionsnivå		1 000 :–
	10% av kreditnivån	20% av kreditnivån	
10 000 kr	24,1%	23,0%	(24,1%)
5 000 kr	24,8%	23,7%	(23,7%)
2 500 kr	26,3%	25,1%	23,0%
1 250 kr	29,4%	28,0%	22,0%

Tabell 2. Nominella kostnader med hänsyn till 70% marginalskatt.

Kreditnivå	Konsumtionsnivå		1000 :-
	10% av kreditnivån	20% av kreditnivån	
10000	7,7%	7,4%	(7,7%)
5000	8,4%	8,0%	(8,0%)
2500	9,8%	9,4%	8,6%
1250	12,7%	12,1%	9,5%

Värdena i matrisen varierar nu mellan ca 7,5 och 12,5 procent. Det kan noteras att faktureringskostnaderna (ej avdragsgilla) får en helt annan tyngd. De utgör vid kreditnivån 10000:- mindre än 10 procent av summa avgifter och räntekostnader efter skatt. Vid kreditnivån 1250 är de ca 45 procent av denna summa. Detta pekar också på att ur konsumentens synvinkel är ett generellt kreditkort att föredra framför flera specialiserade.

Om reala kostnader beräknas enligt tidigare angivna metod, uppgår årliga reala kostnader vid 10 procent inflation och efter hänsyn till 70 procent marginalskatt till i tabell 3 angivna värden.

Reala kostnader blir nu i samtliga fall utom två (upplåning 1250/konsumtionsnivå 10 resp 20 procent) negativa. En negativ real kostnadsränta innebär att konsumentprisindex överstiger nettokostnaden efter skatt och innebär att i samtliga dessa kombinationer har utnyttjandet av kontokort lett till en *positiv realränta*.

En känslighetsanalys av hur de reala kostnaderna förändras vid olika marginalskatter pekar på skattesatsens betydelse. Vid 10 procent penningvärdeförändring och 80 procent marginalskatt varierar i detta exempel kontokortets *positiva realränta* vid "normal" konsumtion och kreditlägen mellan 2500-10000 kr i intervallet mellan 2,5-4,5 procent. Vid i övrigt lika förhållanden men med 50 procent marginalskatt blir det fråga om en *real kostnad* på 2-4 procent.

Reala kostnader/intakter vid olika inflationstakt och olika marginalskatt

Sambandet inflationstakt och reala kostnader för kreditkort är entydigt. Ju snabbare inflationstakt desto lägre realkostnad för utnyttjande av kredit. Dessutom blir realkostnaden lägre, ju högre marginalskatten är. Detta kan illustreras genom ett exempel.

Exemplet utgår från NK-kortets kreditkostnad vid en genomsnittlig utnyttjad kredit på 2500 kr och en 10-procentig

Tabell 3. Reala kostnader med hänsyn till 70% marginalskatt och 10% inflation.

Kreditnivå	Konsumtionsnivå		1000:-
	10% av kreditnivån	20% av kreditnivån	
10000	-2,1%	-2,4%	(-2,1%)
5000	-1,5%	-1,8%	(-1,8%)
2500	-0,2%	-0,6%	-1,3%
1250	+2,4%	+1,9%	-0,5%

Tabell 4. Reala kostnader vid olika marginalskatter och inflationsnivåer.

Inflationsnivå	Marginalskatt				
	0%	50%	60%	70%	80%
6%	15,5%	6,2%	4,4%	2,5%	0,7%
8%	15,2%	5,2%	3,2%	1,1%	-0,9%
10%	14,8%	4,1%	2,0%	-0,2%	-2,3%
12%	14,5%	3,1%	0,8%	-1,4%	-3,7%
14%	14,2%	2,2%	-0,2%	-2,7%	-5,1%

konsumtionsnivå. Räntekostnaderna antas följa inflationstakten och antas utgå från en 10-procentig inflationsnivå.

Grovt sett är inflationsnivån för real nollkostnad för kontokortskredit:

5-8% för "hög"-marginalskattegrupper (80%)

9-13% för "mellan"-marginalskattegrupper (60-70%)

15% > för "låg"-marginalskattegrupper (50%)

Det kan alltså konstateras att infla-

tionstakten liksom marginalskatten har en helt avgörande betydelse för den reala kreditkostnaden. Nuvarande avgiftssystem på kreditmarknaden kommer vid höga inflations- och marginalskattenivåer att förstärka den rådande obalansen med överefterfrågan på krediter.

Olof Arwidi*

Referenser:

Arwidi, O., [1980], "Kredit på kontokort-konsekvenser för olika konsumentgrupper under inflation", Företagsekonomiska institutionen, Lunds universitet (stencil)

* Forfattaren är docent i företagsekonomi vid Lunds universitet.